

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2020. október 26.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

A rész (30 pont)

1.

Melyik században alkották legfontosabb műveiket a táblázatban szereplő filozófusok?

Filozófusok	Descartes	Wittgenstein	Kant	Nietzsche	Arisztotelész	Locke
Századok	17.	20.	18.	19.	i.e.4.	17.

6 pont

2.

Válasszon!

A szempontok alapján mutassa be Szent Ágostont vagy Aquinói Szent Tamást!

A választott filozófussal kapcsolatos helyes válaszok mindegyike 1 pontot ér.

4 pont

3.

Írja a műcímek mellé a szerzők nevét!

Címek	Szerzők
Elmélkedések az első filozófiáról	<i>Descartes</i>
A tiszta ész kritikája	<i>Kant</i>
Filozófiai vizsgálódások	<i>Wittgenstein</i>

3 pont

4.

A következő állításokról döntse el, hogy Arisztotelész vagy Platón filozófiájára igazak-e!

Tegyen X jelet a megfelelő névhez!

Állítások	Platón	Arisztotelész
Örök és változatlan létezők az ideák.	x	
A tapasztalatilag érzékelhető egyedi dolgok csak részesednek az ideákból.	x	
Az egyedi dolgokat nem lehet a lényegüktől elválasztani.		x
A szubsztancia az elsődleges létező.		x
A tanulás visszaemlékezés.	x	
Az első rendszeres logikai elmélet kidolgozója.		x
Állam című művében három híressé vált metaforikus kép található.	x	
A Jó ideája a legfőbb idea.	x	
Az erkölcsi erényt a szélsőséges érzelmi-akarati választások helyett a <i>közép</i> megtalálásaként határozza meg.		x

9 pont

5. Párosítsa a fogalmakat és a meghatározásukat! (Figyelem! Egy fogalomhoz nem tartozik meghatározás.)

teleológia, metafizika, logosz, arkhé, ontológia, a priori, szkepszis, verifikáció, empirizmus

Meghatározások	Fogalmak
őselv, őanyag	<i>arkhé</i>
a tapasztalat szerepét hangsúlyozó ismeretelméleti irányzat	<i>empirizmus</i>
lételmélet	<i>ontológia</i>
célokság	<i>teleológia</i>
tapasztalat előtti	<i>a priori</i>
igazolás, igazolhatóság	<i>verifikáció</i>
kétely	<i>szkepszis</i>
a természeti világon túli létezőkről szóló tanítás	<i>metafizika</i>

8 pont	

B rész (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

Várható tartalmi elemek

1. szövegrészlet

A szövegrészletben a megismerés különböző szintű fokozatain keresztül mutatja be Platón a filozófus végső törekvésének célját: az ideák szemlélését. Ismeretelmélete tehát elválaszthatatlan az ideatanától.

A legalacsonyabb szintű ismeretet találgatásnak, sejtésnek mondja. Ezeket csupán szubjektív véleményeknek tarthatjuk. Magasabb fokú ismeret a hiedelem, amelynek tárgyai az érzékelhető dolgok. A következő szinten a logikus gondolkodással a matematikai valóságok megismeréséhez juthatunk el. A legmagasabb szint a belátás vagy szellemi szemlélés. Ennek tárgyai az ideák. Az első és a második fokozat nem más, mint vélekedés (*doxa*); a harmadik és a negyedik a tulajdonképpeni ismeret (*episztémé*). A vélekedőkkel, a véleményyszeretőkkel (*filodoxussal*) szemben az igazi tudással rendelkezők, a legfőbb ideát, a *jót* is ismerők a filozófusok. Ők a bölcsességszeretők.

2. szövegrészlet

Kiskorúnak lenni kényelmes; a restség és gyávaság okozza, hogy nagyon nehezen lépünk át a nagykorúság, a szabadság világába. A *gyámok* gondoskodnak arról, hogy az emberiség legnagyobb része veszélyesnek is tartsa a nagykorúságig teendő lépést. Az elbutítás, a figyelmeztetés a fenyegető veszélyekre hosszú időn át megakadályozhatja, hogy az ember megpróbálja *egyedül járni*.

Kant alapvető feladatának tartotta, hogy leszámoljon a szemléletbeli dogmákkal, és az ész helyes használatára irányítsa a figyelmet. A felvilágosító nevelés célja rávezetni az embert az önálló gondolkodásra. A régebbi korokat és a jelenkort (Kant korát) jellemző, biztonságérzetet adó szellemi kiskorúságból a kockázatot is jelentő szellemi nagykorúságba kell eljutni, ami az emberi autonómia, öntörvényűség megteremtését jelenti. Ebben, az előítéleteket eltávolító, az önálló gondolkodást, kritikai magatartást kialakító folyamatban Kant meghatározónak tekintette a filozófia szerepét. Az ember szellemi nagykorúvá válásának alapvető feltétele az ész nyilvános használatának szabadsága, külsődleges korlátoktól való mentessége.

3. szövegrészlet

A globalizáció világszintű egységesedési folyamatokat jelöl. A világot átfogó kapcsolatok különösképpen a gazdasági és az információs-kommunikációs jelenségek területén mutatkoznak meg, de a tudományos, kulturális élet is bizonyos mértékben nemzetközivé válik. A globális intézmények, szervezetek, egyezmények az erőszak megfékezésére jöttek létre. A globális együttműködésnek éppen ezeken a területeken tapasztalhatjuk meg a jótékony hatásait. Ugyanakkor egymással ellentétes hatású, de egymással összefüggő folyamatoknak lehetünk tanúi: a globalizációval párhuzamosan kimutatható a lokalizáció, az integrációs törekvések mellett jelen vannak a dezintegrációs törekvések, a centralizáció mellett a decentralizáció is jellemző. A világ tehát korántsem annyira egységes, mint amilyennek látszik, s egyes régiói között folyamatosan születnek új különbségek is. A globalizáció negatív hatásai közé soroljuk az egyenlőtlenségek növekedését és a tömeges elszegényedés problémáját. Vannak olyan elméletek, amelyek szerint az emberiség nagyobb része a globalizáció vesztese, mert a gyors változásokhoz a többség nem tud alkalmazkodni, felzárkózni. A homogenizáló globalizációval szemben növekszik a kulturális különbözőség igénye, felerősödik a saját kultúrával való azonosulás tudata. Újraéled vagy megerősödik az etnikai, vallási, nemzeti identitás.

A vizsgáló a téma kapcsán érvelésébe beépítheti saját tapasztalatait. A globalizáció folyamatának árnyalt bemutatására törekvő esszét várjunk el, semmiképp se elégedjünk meg egysíkú, érvekkel alá nem támasztott állásfoglalásokkal.